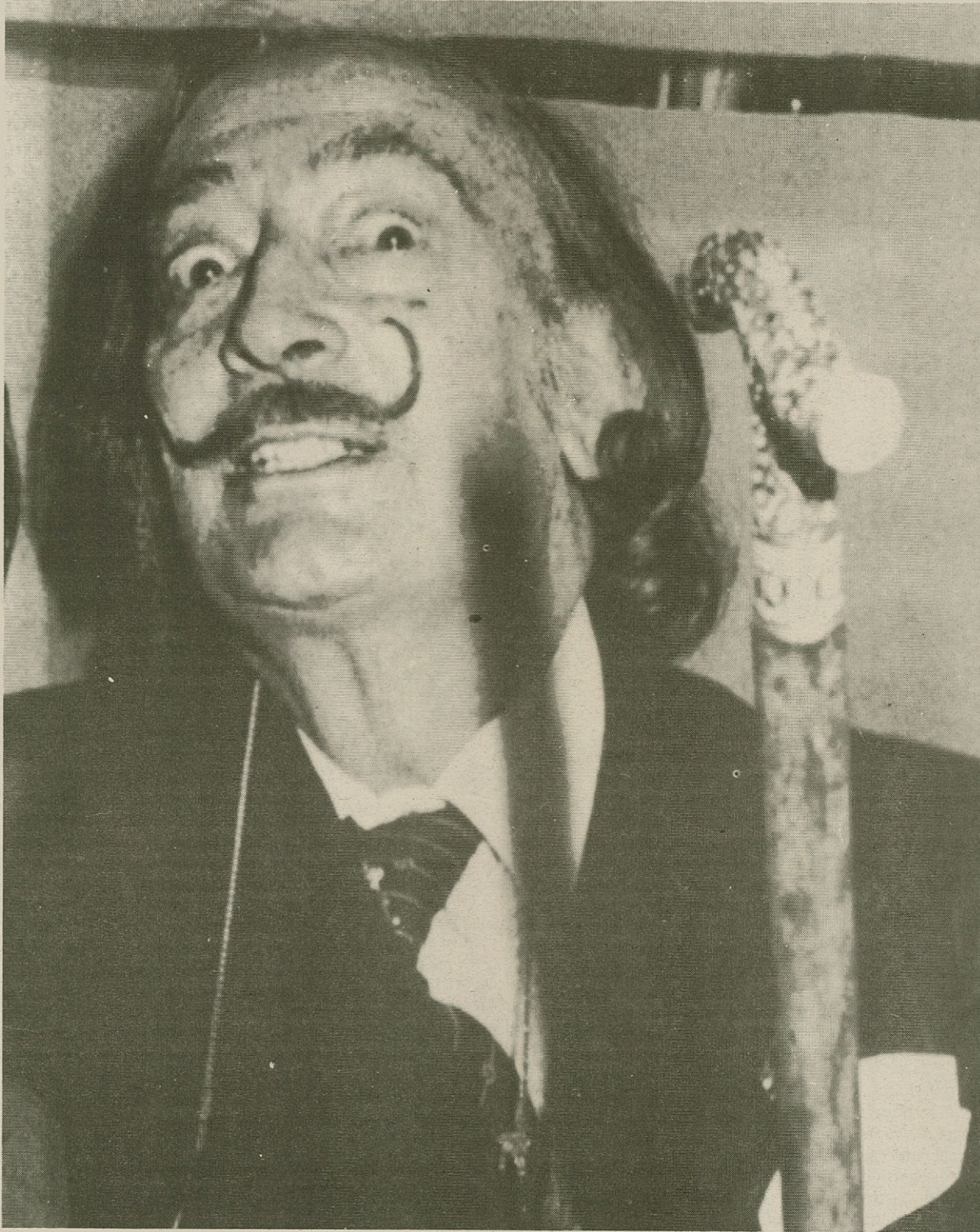

La singularitat
màxima

*Del Dalí del seny i la rauxa al Dalí profètic i precursor
de la postmodernitat en dos articles que glossen
la personalitat del pintor empordanès*

El Dalí del seny i la rauxa

Santos Torroella

Em demanen, com altres vegades al llarg dels últims anys, unes línies sobre Salvador Dalí, el fatal desenllaç de l'última crisi del qual, en el seu irreversible estat de prostració, se sospitava imminent. Però escriure sobre ell alguna cosa que, en moments així, tingui algun sentit no solament és un deure penós per als qui el vam conèixer i el vam tractar, sinó una tasca que considero gairebé impossible de complir amb el mínim encert exigible. Almenys, per a mi.

El fet mateix d'haver escrit sobre ell diversos llibres i multitud d'assajos i articles no crec que em faculti especialment per poder donar, en breus paraules, una idea ajustada de qui i com era, en el fons, no ja el pintor, sinó l'home anomenat Salvador Dalí. Em passa amb ell una cosa semblant al que, respecte a Federico García Lorca, em deia una vegada Ian Gibson, que és potser qui ha estudiat més a consciència i en profunditat la personalitat i l'obra del gran poeta granadí: "Crec que, com més investiguem, menys coses sabem de Federico."

És clar que conèixer, conèixer, ni Dalí, que era qui es podia conèixer més bé per dins, no va arribar a saber qui era en realitat. Això, d'altra banda, ja ho havia dit ell més d'una vegada. Però potser en el seu cas del que es tractava era que no volia arribar a tenir tal coneixement, com si pressentís que era massa torbador abocar-se a aquest pou fosc de l'existència pròpia, al fons de la qual la desolació i la mort sempre estan l'aguait. En qualsevol cas, poques vides se'ns presenten tan deliberadament *construïdes* com ell va construir la seva, fins a convertir-la en un espectacle sempre llampanant i sor-

prenent, imprevisible i captivador, incitant, fastuós i jocund. Per això Dalí ha arribat a viure en olor de multituds —més sens dubte que qualsevol altre artista de la seva època, Picasso inclòs— i es va saber guanyar aquesta espècie de gratitud i de difusa intimitat compartida que només susciten en el nostre temps els protagonistes dels grans espectacles col·lectius.

I ¿per què aquest Salvador Dalí diguem-ne més exterior i aparatós, més delirantment provocador, però sempre ple de vivacitat, intel·ligent i pròdig en improvisacions tan encertades com fulgurants, no ha de ser tan veritable com l'altre, l'ocult, en el qual sempre se suposa —o ho suposem nosaltres, potser més astutament incitats per ell mateix i per la seva famosa *Vida secreta* del que ens imaginem— que ha de residir la clau de la seva autèntica genialitat? ¿I com hem d'oblidar que també, en el fons, encara que menys histriònicament, era així, com aquest altre Dalí exterior, el genial Dalí que vam conèixer en la intimitat i que Tharrats, en un article memorable que va publicar fa algun temps, enyorava com la immensa delícia —d'agudes mental i fantasia, d'amenitat i humor inigualables— que molts de nosaltres vam perdre quan, cap al 1980, es va recloure en si mateix de tal manera que no trigaria a anar-se tornant cada cop més impenetrable?

El nostre record avui, en el moment trist del comiat, quan el trànsit final arriba a Salvador Dalí com l'infinit alliberament d'una prolongada, una heroica agonia, se suma humilment a l'emoció de tot un poble que, en el seu seny i en la seva rauxa, es va sentir personificat per ell, aquí i ara, com per pocs hagi pogut ser-ho mai.

"I ¿per què aquest Salvador Dalí diguem-ne més exterior i aparatós, més delirantment provocador, però sempre ple de vivacitat, intel·ligent i pròdig en improvisacions tan encertades com fulgurants, no ha de ser tan veritable com l'altre, l'ocult, en el qual sempre se suposa —o ho suposem nosaltres, incitats per ell mateix i per la seva famosa 'Vida secreta'— que ha de residir la clau de la seva autèntica genialitat? Dalí va convertir la seva vida en un espectacle llampanant i sorprenent i va saber guanyar aquesta espècie de gratitud i de difusa intimitat compartida que només susciten en el nostre temps els protagonistes dels grans espectacles col·lectius"

Josep M. Subirachs

En el Museu d'Art Modern de Nova York, no gaire lluny dels gratacels Rockefeller amb els murals art-déco de Josep M. Sert, hi ha un quadre sovint difícil de veure perquè, a més a més de la seva mida petitíssima, 24x33 centímetres, la gent s'hi apilona al davant, fascinats per l'encant d'aquesta petita obra mestra. Em refereixo a la pintura de Salvador Dalí de 1931 *La persistència de la memòria*.

Aquesta tela, que transporta al centre de Manhattan la llum bruniada per la tramuntana de l'Empordà, garanteix, ella sola, la qualitat del pintor que, sens dubte, és en aquest segle que s'acaba el primer en el panorama artístic del nostre país.

Però el que aquí m'agradaria destacar és el caràcter profètic de Dalí. I amb això no em refereixo solament al seu quadre *Construcció tova amb mongetes cuites*, premonició de la guerra civil espanyola, sinó també a altres aspectes més

purament artístics de la seva extraordinària personalitat.

Aquest caràcter profètic de què parlem el destaca ell mateix quan, de la seva obra de l'any 1936 *L'smoking afrodisíac*, diu: "Considero aquesta jaqueta afrodisíaca com el més gloriós antecedent del pop-art."

Dalí va ser, a més a més, un defensor del modernisme en un moment en què no estava de moda defensar-lo. Ell va salvar les entrades de metro art nouveau de París quan volien eliminar-les i va destacar el geni d'Antoni Gaudí quan per

culpa del noucentisme no es valorava la seva excelsa creativitat.

Però hi ha una cosa, no obstant, que ningú ha dit encara: considerar Salvador Dalí com a precursor de la postmodernitat.

La postmodernitat, que més que un estil és l'inici d'una nova època, sorgeix del desencís que ens provoquen els mediocres continuadors de les avantguardes amb les seves obres cada vegada més estèrils, fàcils i buides de contingut.

Així doncs, crec que la postmodernitat té en Salvador Dalí el seu profeta, ja que en l'obra del

pintor de Figueres hi trobem totes les característiques que configuren aquest moviment: la revisió irònica del passat, la seva tècnica voluntàriament pourprier, la recuperació del tema, les cites constants, el manierisme, la composició escenogràfica, l'intent d'eliminar les diferències entre la pintura d'èlite i la de masses, el seu eclecticisme cínic i provocador...

Així, amb l'exemple de la seva obra personal, creativa, plena de lucidesa i de bogeria, arquetípica de la rauxa catalana, plena de defectes i d'excessos, popular i hermètica, metafísica i banal a vegades però interessant sempre, entrem a les portes del segle XXI amb l'esperança que, com sempre ha passat, el temps arraconi en l'oblit tanta obra mediocre i quedin com a documents de la nostra història recent els grans creadors: Orson Welles, Henry Moore, Igor Stravinsky, Pablo Picasso, Saul Steinberg, Mies Van der Rohe i, naturalment, Salvador Dalí.

'L'smoking afrodisíac' i altres profecies